

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1415758/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב מימון נהרי

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד גילי שטיינר)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד חדוה שפירא)

הנדון: הגשת תביעה בהתאם לחוק להסדר התדיינויות בהליכי משפחה בערכאה אחת לאחר שתביעת בעל זכות הקדימה בערכאה אחרת נמחקה בהחלטה שגויה לכאורה

החלטה

א. הובאה לעיוני בקשת האב למתן רשות ערעור שעניינה החלטת בית הדין הרבני האזורי תל אביב בנוגע לסמכותו בעניין הסדרי השהות של ילדי הצדדים עם כל אחד מהוריהם.

לאחר עיון בבקשה, בתגובה ואף בתגובה לתגובה, באתי לידי מסקנה כי יש מקום להרשות את הערעור אך יש להתנות את שמיעתו בהפקדת ערובה משמעותית.

ב. אסקור את הרקע בקצרה ומתוך כך אבהיר את החלטתי:

המבקש הגיש לבית המשפט לענייני משפחה בקשה ליישוב סכסוך. הליך יישוב הסכסוך נוהל ביחידת הסיוע שעל יד בית המשפט ובמהלכו אף הסכימו הצדדים על הארכת תקופת עיכוב ההליכים. הסכמתם קיבלה תוקף מחייב בהחלטתו השיפוטית של בית המשפט שאימצה אותה.

לאחר תום תקופת עיכוב ההליכים שעליה הוסכם, וכשהתקופה שנקבעה בחוק ללא תלות בהסכמה כבר תמה כמובן קודם לכן, הגיש המבקש את תביעתו לבית המשפט. אולם בית המשפט הורה על מחיקת התביעה בהנמקה כי הליך יישוב הסכסוך טרם הסתיים וכי משום כך אין איש מהצדדים יכול להגיש תובענות.

כבר עתה ייאמר כי אין אנו, ולא כל שכן בית הדין הרבני האזורי, משמשים ערכאת ערעור על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה. אולם עם זאת, ובכל הכבוד, החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה והנמקתה נראית לכאורה תמוהה שכן משך עיכוב ההליכים בשל קיומו של הליך יישוב סכסוך, או בשל החובה לקיים הליך כזה, או בתקופה הסמוכה לו – קבוע בחוק, לרבות האפשרות להארכתו או לקצרו ותנאיה של אפשרות זו. משתמה תקופת עיכוב ההליכים הקבועה בחוק, לרבות הארכתה אם הוארכה בהתאם להוראות החוק והתקנות, וכן – בנוגע לתקופה שלאחר תקופת העיכוב ושבה יש למי שהגיש את בקשת יישוב הסכסוך זכות קדימה להגיש את תובענותיו לערכאה שיימצא לנכון – לאחר תום התקופה שבה העניק המחוקק את זכות הקדימה האמורה, הרי שלכאורה אין כל מניעה שמי מהצדדים יגיש תובענה, וזאת גם אם תיק יישוב הסכסוך טרם נסגר ואף אם במקביל ממשיכה יחידת הסיוע לנסות ולהביא את הצדדים ליישוב הסכסוך שלא באמצעות ההליכים המשפטיים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום מאחר שכאמור אין בית הדין משמש ערכאת ערעור על החלטת בית המשפט לענייני משפחה הרי שאין בידו לבטל את החלטה שהורתה על מחיקת התובענה שהוגשה לבית המשפט, ומה גם שאיש מהצדדים לא ביקש ממנו לבטלה. משכך, וכל עוד לא בוטלה אותה החלטה בידי הערכאה המוסמכת, היינו בית המשפט המחוזי, הרי שאין ספק כי המציאות העובדתית והמשפטית היא כי לפני בית המשפט לא הייתה, לאחר החלטתו האמורה, תובענה כלשהי בעניינם של הצדדים.

בשלב זה שבו כאמור לא הייתה תובענה כלשהי תלויה ועומדת בבית המשפט, בחלוף תקופת עיכוב ההליכים שמכוחו של החוק ואף זו שמכוחה של הסכמה הצדדים ומשחלפה לאחריה אף התקופה שבה העניק המחוקק למבקש את זכות הקדימה ולמעשה את הבלעדיות על האפשרות להגיש תביעה בעניינים שבין הצדדים, הגישה המשיבה את תביעתה שלה לבית הדין הרבני האזורי תל אביב. (יוער כי תביעה שלה הוגשה עוד קודם לכן, אך לאחר הסתלקותו של אחד מהרכבי בית הדין מלדון בה ומשהועבר העניין להרכב אחר – הוגשה לפני הרכב זה, האחר, כאמור).

ג. התוצאה, המעניינת ואף החריגה במידה מסוימת, הייתה זו:

מחד גיסא באותו מועד לא הייתה תביעה של מי מהצדדים התלויה ועומדת בבית המשפט, כאמור, ולא נקנתה סמכות לבית המשפט בעניינם של הצדדים.

מאידך גיסא מוסמך בית הדין הרבני, ואף חייב, לדון בכל הנוגע להליכים המוגשים לפניו, לרבות לעניין סמכותו, אך ורק לפי ההלכה ולפי החוק, ואין הוא מחויב לפסיקת בית המשפט (פרט להוראות בג"ץ) ולא כל שכן כשמדובר בקביעה של בית המשפט הנראית שגויה, כאותה קביעה שלפיה כל עוד לא נסגר תיק יישוב הסכסוך מנועים הצדדים מלהגיש תובענות – קביעה שאומנם אין בית הדין יכול לבטלה ואינו צריך לבטלה בכל הנוגע לעניינים הנידונים בבית המשפט, אבל אין היא מחייבת את בית הדין בכל הנוגע לעניינים הנידונים לפניו. וכך כל עוד אין מדובר במצב שיש בו משום פגיעה בעקרונות כיבוד הערכאות ההדדי המחייב ערכאה לא לדון בעניין הנדון לפני חברתה או שסמכותה של הערכאה המקבילה לדון בו נקבעה בהחלטתה, ובעניינינו הרי אין מדובר בכך שהרי בית המשפט לא דן בעניין ואף לא קבע את סמכותו לדון בו אלא להפך – סילק אותו מעל פניו, גם אם נניח כי עשה זאת בטעות, ונימוקיו לכך ודאי אינם מחייבים את בית הדין. לשון אחר: החלטה של בית המשפט בתביעה שהוגשה לפניו, וודאי כזו שבה נקבעה עובדה שגויה בנוגע למשך זמנו של הליך יישוב הסכסוך או קביעה משפטית שגויה בנוגע להשלכות של הליך זה על היכולת להגיש לבית המשפט תובענות – וכך במיוחד מאחר שהחלטה זו לא קבעה את סמכות או העדר סמכותה של אחת הערכאות אלא הורתה על מחיקת הליך ספציפי, עניין שוודאי אינו נוגע להליכים אחרים ולערכאות אחרות, אלא שמן ההנמקה שניתנה לה אפשר להסיק כי לדעתו של בית המשפט אכן גם לבית הדין לא יכלו הצדדים להגיש תובענות באותה עת – אינה יכולה לחייב את בית הדין בנוגע ליכולת של הצדדים להגיש תובענות לבית הדין עצמו. והוא הדין להפך.

ומן הצירוף של האמור נבעה מסקנתו של בית הדין קמא כי מאחר שבאותה עת לא הייתה תביעה תלויה ועומדת בבית המשפט מחד גיסא כאמור, ומאידך גיסא על פי החוק יכולים היו הצדדים להגיש תובענות בעת שהגישה המשיבה את תביעתה אליו – הרי שקמה לו הסמכות ואף החובה לדון בתביעה שהוגשה לפניו.

ד. בבקשת רשות הערעור שלפניי אין, לכאורה, דבר הסותר – עובדתית או משפטית – את האמור עד כה, המבקש טוען נגד החלטת בית הדין מכוחה של החלטת בית המשפט, אך ללא שיוכל לנמק משפטית מדוע יהיה בית הדין מחויב להחלטה זו של בית המשפט, ולנימוקיה, אף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלכאורה שגויה היא, מדוע שגויה החלטתו של בית הדין לגופה או מדוע החלטתו של בית המשפט אינה שגויה.

בנסיבות אלה קשה לכאורה להצדיק את מתן רשות הערעור שכן לכאורה נראים סיכויי של ערעור כזה קלושים למדי.

ה. אוסיף ואומר:

המבקש אומנם טוען גם כי הגיש לבית המשפט המחוזי ערעור על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה. בהקשר זה הוא אף טוען: ממה נפשך – אם יידחה ערעורו הרי משמע כי גם בית המשפט המחוזי יסמוך ידיו של הקביעה כי במועד האמור לא היה איש מהצדדים יכול להגיש תובענות לשום ערכאה, ואם יתקבל הרי שתבוטל מחיקת התובענה שהגיש והתוצאה תהיה רטרואקטיבית כי אכן בעת שהוגשה התביעה לבית הדין כן הייתה תלויה ועומדת לפני בית המשפט תביעתו שלו.

ברם גם באמור אין די כדי להצדיק את בקשת רשות הערעור, וזאת מכמה סיבות:

ראשית, אין אנו יכולים לנבא מה תהיה תוצאת הערעור האמור, שגם אין לפנינו מכלול החומר הנוגע לו. ייתכנו יותר משתי אפשרויות בנוגע לתוצאה, כך למשל ייתכן כי ייקבע כי מחיקת התובענה מוצדקת אך לא מן הנימוק שניתן לה אלא מנימוק אחר; ייתכן כי ייקבע כי המחיקה הייתה שגויה אך למרות זאת אין מקום לקביעה רטרואקטיבית כאמור, מסיבה זו או אחרת; ייתכן כי הערעור עצמו יימחק ללא הכרעה ברורה לכאן או לכאן – וייתכנו סיבות רבות לכך. וממילא אין מקום לטענת ה'ממה נפשך' האמורה.

שנית, נזכיר כי אם יידחה הערעור ובית המשפט המחוזי יסמוך ידיו על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה – עדיין יהיה נכון כל האמור לעיל בדבר התוצאה המעשית של העדר תובענה בבית המשפט מחד גיסא והעדר מחויבותו של בית הדין לקביעת בית המשפט בדבר העדר האפשרות להגיש תובענה (במועד המדובר) מאידך גיסא, שכן גם לדבריו של בית המשפט המחוזי אין בית הדין הרבני כפוף, ורשאי ואף חייב הוא לסטות מהם כשסבור הוא כי שגויים הם נוכח לשונו של החוק.

שלישית, בכל מקרה המצב הנוכחי הוא כמתואר לעיל. ערעור יכול להיות מוגש רק על בסיס עובדות וטענות שהיו לפני ערכאה קמא. הכרעתו של בית המשפט המחוזי שתינתן בעתיד, ותהיה אשר תהיה, אינה יכולה להוות טעם לערעור על החלטתו של בית הדין קמא שקדמה לה. לכל היותר יוכל המבקש לפנות אל בית הדין עצמו, לאחר שתינתן החלטת בית המשפט, ולבקש כי נוכח הנסיבות החדשות, היינו החלטתו של בית המשפט המחוזי, ישקול לשנות את החלטתו.

יוער כי במקרה כזה, והדברים אמורים בייחוד כלפי האפשרות שבית המשפט המחוזי אכן יקבל את הערעור, אכן יהיה צורך לדון בשאלה משפטית מעניינת ואולי אף תקדימית של המשמעות הרטרואקטיבית של החלטה המבטלת החלטה על מחיקת תובענה – בכל הנוגע לשאלת סמכות התלויה בשאלה מי קדם למי: האם על הקדימות להימדד בהתאם למצב העובדתי בעת הגשת התביעה לבית הדין, ואין חולק כי החלטת בית המשפט המחוזי לא תוכל לשנות רטרואקטיבית את העובדות, או בהתאם למצב המשפטי כפי שייקבע רטרואקטיבית, אם ייקבע כי ההחלטה על מחיקת התובענה בטלה. הכרעה בשאלה זו עתה היא בבחינת הקדמת המאוחר, ובכל מקרה אינה יכולה להיות עניין לערעור דנן, אלא כאמור לכל היותר לבקשה מתאימה שתוגש לבית הדין קמא אם וכאשר יכריע בית המשפט המחוזי בערעור שלפניו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו. למרות כל האמור החלטתי, כדבריי שבפתיח, להרשות את הערעור.

זאת – הן משום שכמדיניות כללית נוטים אנו להרשות ערעורים שעניינם בשאלת הסמכות, כדי לצמצם למינימום את המקרים שבהם נדונה, ולעיתים מתקבלת, טענת חוסר סמכות רק לאחר שהצדדים כילו הון ואון, והם ואף בית הדין כילו גם זמן יקר, בהתדיינות לגופה של תביעה; הן משום שאכן מדובר במקרה ייחודי למדי, ואין מן הנכון לקבוע מסמרות בכל הנוגע למצבים מיוחדים וחריגים בהחלטה של דן יחיד וכבר בשלב בקשת רשות הערעור.

ועם זאת, האיזון המתבקש בין מתן הרשות – מהנימוקים האמורים – למרות סיכויי הערעור הנראים לכאורה דלים, לבין ההגנה על זכותה של המשיבה שלא להיגרר להליך העשוי להתברר בהליך סרק, מחייב להורות על הפקדת ערובה ממשית להוצאות המשפט בהתאם לתקנה קל"ד שבתקנות הדיון.

ז. לפיכך אני מורה כדלהלן:

1. בקשת רשות הערעור מתקבלת.

2. המבקש ישלים את הליכי הגשת הערעור עצמו, קרי: פתיחת תיק ערעור, הגשת כתב הערעור ותשלום אגרה, בתוך ארבעה-עשר יום בהתאם לתקנות.

3. שמיעת הערעור תותנה בהפקדת סך של 20,000 ש"ח בקופת בית הדין כערובה להוצאות המשפט העשויות להיפסק לטובת המשיבה אם יידחה הערעור. הערובה תופקד בתוך שלושים יום (שבכללם ארבעה-עשר הימים הנ"ל).

4. אם יוגש הערעור שלא בהתאם להוראתי שבסעיף 2 האמור או לא תופקד הערובה בהתאם לסעיף 3 – יימחק הערעור.

5. החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום ב' באייר התשפ"ג (23.4.2023).

הרב מימון נהרי

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה